

діяльності викладача іноземних мов, то, на нашу думку, для досягнення високого рівня професійно-педагогічної підготовки викладачів іноземних мов необхідно вносити зміни безпосередньо в навчальні плани спеціальності, тобто збільшити кількість дисциплін педагогічного циклу. Під час педагогічної практики доречно впроваджувати в підготовку майбутніх викладачів метод наставництва (менторство), який не є формою контролю за професійною діяльністю майбутнього викладача, а являє собою навчання шляхом консультування.

Література

1. Абдулліна О.А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования для пед. спец. высш. учеб. заведений* / О.А. Абдулліна. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Бігич О.Б. *Професійна підготовка майбутніх вчителів. Удосконалення професійних умінь майбутніх учителів англійської мови в курсі професійно-вибіркової дисципліни “Методика навчання англійської мови в початковій школі”* / О.Б. Бігич // *Іноземні мови*. – 1998. – № 4. – С. 52–54.
3. *Освітньо-кваліфікаційна характеристика підготовки бакалавра, спеціаліста, магістра* : ухвалено вченою радою КПУ від 31.03.2006 р., протокол № 8.
4. *Освітньо-професійна програма підготовки магістра філології* : ухвалено вченою радою Гуманітарного університету “ЗІДМУ” 31.03.2004 р., протокол № 8.
5. Розенбаум Е.М. *О профессиональной подготовке учителя в университете* / Е.М. Розенбаум, А.Е. Самойлов // *Иностранные языки в высшей школе*. – 1991. – Вып. 23. – С. 72–80.

КУШНІРИК Н.Я.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ

Останнім часом на державному й міжнародному рівнях відбувається зміцнення статусу дитинства в суспільстві, про що свідчить поява міжнародних документів про охорону дитинства, підвищення уваги до дитячої соціалізації, дитячої творчості. Визначення конкретних умов і завдань виховання, моделювання виховного простору з метою забезпечення самовизначення особистості, духовного становлення дітей, підготовка їх до самостійного життя, взаємодія сім'ї й суспільних інститутів – це головні питання сучасної міжнародної та державної політики. Основні її положення викладено в Конвенції ООН про права дитини, Національній програмі “Діти України”, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законах України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”, “Про соціальну роботу з дітьми та молоддю”, “Про охорону дитинства”.

Одним з основних напрямів базового компонента дошкільної освіти та державного стандарту середньої загальноосвітньої школи є спрямованість на реалізацію принципу дитиноцентризму, забезпечення її життєдіяльності як важливої складової повноцінного розвитку особистості.

Соціалізація особистості як актуальна наукова проблема, об'єкт міждисциплінарного наукового вивчення перебуває сьогодні в центрі уваги дослідників різних наук. Проблеми соціалізації особистості розглядалися з філософських, соціологічних, психологічних, культурологічних, педагогічних пропозицій. Серед учених, які суттєво вплинули на дослідження проблеми соціалізації, слід назвати Г. Гіддіна, Е. Дюркгейма, Е. Еріксона, Ч. Кулі, Г. Лебона, Дж. Міда, М. Моса, З. Фрейда та ін. Загальній соціалізаційній проблематиці присвятили свої праці Г. Андреєва, Б. Вульфова, О. Глузман, М. Євтух, В. Зеньковський, М. Лукашевич, Р. Овчарова, В. Поліщук, С. Русова, В. Сухомлинський, В. Семенов, О. Сухомлинська та ін.

Розроблено сучасні вітчизняні та зарубіжні концепції соціалізації особистості (Н. Голованова, Н. Лавриненко); розкрито соціально-психологічні аспекти соціалізації з урахуванням вікових особливостей (В. Абраменкова, І. Бех, Д. Ельконін); охарактеризовано соціально-педагогічні засади проблеми з урахуванням нової соціокультурної ситуації (Т. Алексеєнко, В. Болгаріна, М. Євтух, Л. Коваль, В. Кузя, А. Капська та ін.).

Мета статті – обґрунтувати необхідність соціалізації особистості дитини в процесі виховання; розкрити вплив багатьох чинників на соціалізацію дитини, особливості дитячої соціалізації.

Середовище як фактор соціалізації і виховання особистості характеризується багатогранністю, якісною різноманітністю та протиборством формувальних впливів. Якщо брати до уваги, що саме соціальне середовище визначає спосіб життя, під впливом якого формуються установки, цінності та стереотипи підростаючого покоління, то стає очевидним акцентування на цілісності середовища як сукупності умов, які забезпечують людині як реалізацію її вітальних потреб, так і задоволення потреб соціальних, що сприяє самоутвердженню, самореалізації, формуванню соціальної зрілості [6, с. 137].

Як завжди, істина посередині – соціальний розвиток дитини є результатом її соціалізації й виховання водночас. Він здійснюється трьома взаємопов'язаними шляхами.

По-перше, соціалізація відбувається стихійно, оскільки дитина як член людської спільноти з перших кроків життя вибудовує власну траєкторію розвитку, не просто пасивно вибираючи вплив навколишнього середовища, а в процесі взаємодії з оточенням набуває соціального досвіду. Необхідно лише дитині “знайти себе”.

По-друге, опанування соціальним надбанням здійснюється також як цілеспрямований процес, як унормовані, спеціально організовані освіта, виховання та навчання.

По-третє, соціальне становлення дитини відбувається також і як спонтанний процес. За твердженням Дж. Боулі, людина успадковує певні знання про світ як сукупність пристосувальних досягнень попередніх поколінь, що склалися в ході еволюції [1, с. 157].

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти майбутня державна базова програма розвитку дошкільника адресована широкому контингенту. Це означає, що користуватися нею зможуть всі дорослі, які виховують і навчають малюків перших шести – семи років життя.

Суб'єкти соціалізації – це, насамперед, сім'я; дошкільні навчальні заклади державної, комунальної та приватної форми власності, дитячий будинок; позашкільні заклади освіти, при яких працюють так звані “школи для маленьких”. Сьогодні, коли сім'я практично не орієнтується на якісь освітні програми і виховує дитину на власний розсуд, коли не існує окремої програми для виховання малят у дитячому будинку; коли позашкільні заклади зорієнтовані виключно на підготовку дітей до школи – проблема уніфікованої, універсальної програми розвитку дитини шести – семи років є вкрай актуальною [4, с. 104–105].

Дитинство як інтегративне соціальне явище є предметом вивчення багатьох наук.

Російський соціолог І. Кон у книзі “Дитина і суспільство” зазначав, що світ дитинства є невід’ємною частиною життя кожного народу, кожний дорослий несе в собі спадщину дитинства і не може звільнитися від неї. Тому суспільство не може пізнати себе, не пізнавши закономірностей свого дитинства. Виховний вплив світу дорослих, вписуючись у певний соціальний, культурний та історичний контексти, формує свою соціальну парадигму дитинства – сукупність характерних для суспільства на певному історичному етапі установок, цінностей, шляхів і механізмів їх реалізації в галузі педагогічної підтримки, освіти і виховання дітей.

Кожна суспільно-економічна формація продовжує відповідну стратегію виховання, яка ґрунтується на моральних, релігійних, соціальних засадах суспільства, що зумовлюють пріоритетність дисциплінувального чи активізаційного педагогічного впливу на дитину. За цими критеріями виокремлюють:

- суспільства, яким властива слабка дисципліна в ранньому і пізньому дитинстві;
- суспільства, що відзначаються суворою дисципліною в ранньому і пізньому дитинстві;
- суспільства, в яких на етапі раннього дитинства дисципліна сувора, пізній – слабка;
- суспільства, в яких раннє дитинство характеризує слабка дисципліна, пізній – сувора [5, с. 19–21].

Як відомо, основних блоків, що розкривають пріоритетні напрями виховної роботи з дошкільниками і пов’язані з розвитком у них соціальної компетентності, шість: 1) інтеграція дитини в соціум; 2) спілкування та спільна діяльність; 3) розвиток відповідальності як базової особистісної цінності; 4) визначення статусу в групі однолітків; 5) формування категорії “авторитет” як важливої для орієнтації в соціумі; 6) уміння вчиняти “по совісті” [4, с. 173].

Ми повністю погоджуємося з думкою Н. Голованової про те, що визначення пріоритетним нормативного аспекту соціалізації, який реалізується передусім у навчально-виховному просторі, порівняно з процесом набуття дитиною власного досвіду, унеможливує реальні досягнення дитини в соціальному розвитку. Світ постійно змінюється, і людина повинна здійснювати життєтворчість протягом усього життя, вона має постійно збагачувати свій життєвий досвід. Авторка наводить висловлювання М. Мамардашвілі про те, що будь-які соціальні інституції, досягнення людського буття не зберігаються, як пам’ятки, вони знову народжуються. Тобто “людина є такою істотою, виникнення якої безперервно відтворюється, з кожним індивідуумом і в кожному індивідуумі” [1, с. 158].

Питання впливу соціокультурного середовища на формування особистості дитини має велике значення для педагогіки, яка визначає своїм завданням формування особистості, здатної розуміти світ природи, суспільства, сприймати себе у світі і світ у собі. З таких позицій дитина одночасно є:

- об’єктом впливу середовища, в якому вона народилася, та обставин, у яких вона росте і розвивається;
- об’єктом цілеспрямованого та стихійного, систематичного та епізодичного, довготривалого та одномоментного впливу;
- суб’єктів різних видів діяльності: комунікативної, ігрової, навчальної, трудової тощо;

- особистістю, яка уособлює багатомірне ставлення до світу, інших людей, самої себе;
- індивідуальністю, яка відрізняється лише її властивими особливостями, своєрідною сукупністю властивостей, якостей та їх проявів [6, с. 140].

Постановка дитини в позицію суб'єкта виховання – одне з провідних завдань гуманістичної педагогіки. Водночас психологічне розуміння соціалізації може трактуватися як більш загальне – як трансляція культури від покоління до покоління. У цьому розумінні виховання є компонентом процесу соціалізації поряд з іншими впливами середовища. У педагогіці також виховання трактується як загальне поняття і як більш конкретне. Умовний поділ процесів виховання та навчання засвідчує, що виховання спирається на реальні відносини, процеси, явища навколишньої дійсності, тоді як навчання пов'язане з більш спеціальними речами. У вихованні переважають ціннісні, мотиваційні, емоційні компоненти, у навчанні – логічні. Тобто саме виховання є важливим засобом соціалізації. З огляду на гуманістичну парадигму в процесі виховання важливо забезпечити особистості позицію суб'єкта соціалізації. Отже, соціалізація може характеризуватися як процес засвоєння і використання дитиною в поведінці й діяльності системи цінностей, у яку вона включена [2, с. 117–118].

Осмислення теоретичних основ дало змогу визначити такі вектори соціалізувального педагогічного впливу:

- застосування художніх творів і робота з ними в навчальному процесі повинні сприяти формуванню у свідомості дітей позитивних соціальних стереотипів, пропонувати їм готові образи, моделі соціальної поведінки, розвивати інтерес до суспільного життя, уточнювати уявлення про закони соціуму;
- набуття досвіду соціальних відносин у спільній ігровій та продуктивній діяльності дає змогу кожному приміряти різні соціальні ролі, опанувати різні групові форми взаємодії дітей в діяльності, навчитися узгоджувати власні та колективні інтереси, потреби, цілі;
- забезпечення становлення дитини як соціальної особистості неможливе без опанування способів саморозвитку, доступних для дітей цього віку, без розвитку рефлексивного мислення, орієнтації на пізнання самого себе [1, с. 167].

Підсумовуючи викладене, підкреслимо, що взаємодія дитини із соціальним середовищем слугує джерелом розвитку і соціалізації особистості – у цьому її безумовна сила. Водночас середовище відіграє роль фактора соціально-особистісного розвитку дитини лише у випадку активної взаємодії із середовищем дитини як суб'єкта, завдяки чому дитина має можливість виявити ініціативність, активність та відповідно реагувати на вплив середовища, набуває соціального досвіду. Зовнішні впливи, в тому числі і педагогічні, набувають для дитини особистісного сенсу, якщо вони детерміновані не тільки значущістю для соціального оточення, а і для соціального досвіду особистості. Сприятливим для соціально-особистісного розвитку дитини є таке соціокультурне середовище, у просторі якого дитина залучається до активної взаємодії з досягненнями культури.

Висновки. Професійні знання про роль соціального середовища у вихованні та соціалізації особистості актуалізують проблему ціннісних характеристик соціуму, в якому розгортається діяльність групи, дошкільної установи й окремої дитини. Педагог сприяє “розпредмеченню” середовища, розширюючи,

збагачуючи його не лише соціальними відносинами, а й переводячи предметно-речове “облаштування” життєдіяльності дитини в соціальний контекст. Конструювання дитиною образу соціального світу, який постає перед нею як певна соціальна реальність, вимагає соціально-педагогічного супроводу соціалізації особистості дитини, що передбачає врахування та вивчення всієї повноти її взаємодії із соціальним середовищем, зі світом людей, з різними соціальними інститутами макро- та мікросоціуму з метою забезпечення гармонійної соціалізації особистості. Педагогічне осмислення того, що активне освоєння соціальної реальності, в якій живе дитина, і є важливою умовою для формування адекватного образу соціального світу, дає змогу вдосконалювати технологію педагогічного процесу дошкільного навчального закладу.

Література

1. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / [А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш, С.М. Курінна, І.П. Печенко ; за наук. ред. А.М. Богуш ; за заг. ред. Н.В. Гавриш]. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.
2. Дичківська І.М. М. Монтессорі: теорія і технологія / І.М. Дичківська, Т.І. Поніманська. – К. : Слово, 2009. – 304 с.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / [наук. ред. О.Л. Кононко]. – К. : Дошкільне виховання, 2003. – 243 с.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К. : Академвидав, 2006. – 456 с.
5. Рогальська І.П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: специфіка, сутність : монографія / І.П. Рогальська. – К. : Міленіум, 2008. – 400 с.

ЛАВРИК Т.В.

ІНВАРІАНТНА ТЕХНОЛОГІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ

Поступове поширення дистанційного навчання через упровадження педагогічних експериментів у вищих навчальних закладах України, у тому числі в Національному технічному університеті “Київський політехнічний інститут”, Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут”, Сумському державному університеті, Харківському національному університеті радіоелектроніки, Хмельницькому національному університеті, зумовлює нагальну потребу в уточненні його термінологічного апарату. Перш за все, звертаємо увагу на поняття технології дистанційного навчання.

У Концепції розвитку дистанційного навчання в Україні [6] виділено педагогічні та інформаційні технології. Педагогічні технології дистанційного навчання визначаються як технології опосередкованого активного спілкування викладачів зі студентами з використанням телекомунікаційного зв’язку із реалізацією способів індивідуальної роботи студента зі структурованим навчальним матеріалом, поданим в електронному вигляді. Інформаційні технології дистанційного навчання визначаються як технології створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації та супроводу педагогічного процесу за допомогою телекомунікаційного зв’язку.

Є.С. Полат визначає педагогічні технології дистанційного навчання як сукупність методів і прийомів навчання, що забезпечують здійснення навчально-виховного процесу дистанційно відповідно до обраної концепції і цілей навчання [8]. О.О. Андрєєв, аналізуючи поняття “технологія навчання”, наводить таке ви-